

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی / معاونت بهداشت
دبیرخانه ستاد کشوری کنترل دخانیات / دفتر آموزش و ارتقای سلامت /
مرکز سلامت محیط و کار / دفتر سلامت جمعیت، خانواده و مدارس

تجارت غیرقانونی محصولات دخانیات مترقی کشید

روز جهانی بدون دخانیات

۱۰ خرداد ۱۳۹۴

آگاه باشید! مقابله با قاچاق مواد دخانی یک ضرورت برای کنترل دخانیات

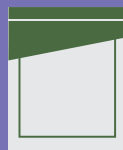
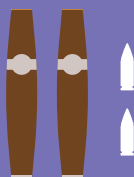
صنایع دخانی و شبکه های
جنایی منابع سرشاری را با
تحمیل هزینه های هنگفت
سلامتی و امنیتی به جامعه
به دست می آورند.
پروکتل ریشه کنی تجارت
غیرقانونی محصولات دخانی
را به کار بگیرید.

World Health
Organization

FCTC 10
WHO FRAMEWORK CONVENTION
ON TOBACCO CONTROL
years
2003-2013

مقدمه

یک عدد از هر ۱۰ نخ سیگار و حجم عظیمی از محصولات دخانی مصرفی در جهان از کانال های غیررسمی و غیرقانونی مبادله می شود. تجارت غیرقانونی محصولات دخانی از ابعاد و جنبه های زیادی نظیر سلامت، قضایی، اقتصادی، حاکمیت و فساد یک نگرانی بزرگ جهانی برای دولت ها محسوب می شود. صنایع دخانی و گروه های جنایی در میان افراد و بخش هایی هستند که ضمن تحمیل خسارت های بیشمار از جنبه های سلامتی و هزینه های حفاظتی به جامعه، از این تجارت غیرقانونی سودهای سرشاری می برند.

تصویب پروتکل ریشه کنی تجارت غیرقانونی محصولات دخانی توسط دولت ها یک ضرورت اساسی در پاسخگویی به تأثیرات ناگوار سلامتی، قضایی و مالی ناشی از تجارت غیرقانونی این محصولات است. بخش های عمومی، دانشگاهی و سایر بخش های مرتبط می توانند در سرعت بخشیدن به فرایند تصویب پروتکل در مراجع قانونگذار نقش مهمی را ایفا نمایند.

روز جهانی بدون دخانیات سال ۲۰۱۲ با شعار : توقف تجارت غیرقانونی محصولات دخانی

هر ساله به مناسبت روز جهانی بدون دخانیات در ۳۱ ماه می، سازمان جهانی بهداشت و شرکای آن با گرامی داشت این مناسبت و برجسته نمودن مخاطرات سلامتی مرتبط با مصرف دخانیات، نسبت به وضع و اجرای سیاست های مؤثر در کاهش مصرف دخانیات حمایت طلبی گسترده ای را در سطح جهان انجام می دهد. در روز جهانی بدون دخانیات سال ۲۰۱۵ ما کشورها را برای همکاری با یکدیگر در پایان دادن به تجارت غیرقانونی محصولات دخانی فرا می خوانیم.

گستره مشکل

براساس مطالعات انجام شده در گمرک های جهانی، بازار غیرقانونی محصولات دخانی یک دهم بازار جهانی را اشغال نموده است. کمیسیون اروپا برآورد نموده است که خسارت تجارت غیرقانونی سیگار در کشورهای عضو معادل از دست دادن درآمد سالیانه مالیات بیشتر از ۱۰ میلیارد یورو می باشد.

تجارت غیرقانونی محصولات دخانی تنها مشکل کشورهای با درآمد بالا نیست، بلکه بسیاری از کشورهای جهان متأثر از قاچاق دخانیات و تبعات آن به اشکال مختلف هستند. در پاسخ به تهدید ناشی از تجارت غیرقانونی محصولات دخانی، جامعه بین المللی پس از مذاکرات بسیار، پروتکل ریشه کنی تجارت غیرقانونی محصولات دخانی را در نوامبر ۲۰۱۲ بعنوان اولین پروتکل ناشی از کنوانسیون کنترل دخانیات سازمان جهانی بهداشت تصویب نمود.

اهداف کمپین روز جهانی بدون دخانیات سال ۲۰۲۱

- افزایش آگاهی عمومی در مورد خطرات و تبعات قاچاق محصولات دخانی بر سلامت عمومی خصوصاً بر قشر جوانان و نوجوانان و گروه‌هایی با درآمد پایین، بخاطر افزایش دسترسی و استطاعت خرید محصولات دخانی قاچاق که با قیمت کمتری در بازار غیرقانونی عرضه می‌شود.
- نشان دادن میزان فواید بهداشتی ناشی از کنترل قاچاق و کم اثر شدن سیاست‌ها و مداخلات کنترل دخانیات نظیر سیاست‌های مالیاتی، درج تصاویر هشدار دهنده بهداشتی در اثر وجود تجارت غیرقانونی محصولات دخانی
- تشریح چگونگی دخالت صنایع دخانی در فرایند تجارت غیرقانونی محصولات دخانی
- بارز نمودن نقش قاچاق دخانیات در گردآوری ثروت انبوه برای گروه‌های جنایی و صرف درآمد غیرقانونی بدست آمده در سایر فعالیت‌های جنایی نظیر مواد مخدر، قاچاق انسان و اسلحه و همچنین تروریسم
- تشویق به تصویب و به کارگیری پروتکل ریشه‌کنی تجارت غیرقانونی محصولات دخانی توسط تمامی اعضای کنوانسیون کنترل دخانیات سازمان جهانی بهداشت با مشارکت فعال همه بخش‌های مرتبط در سطوح حاکمیتی در اجرای مؤثر این معاهده بین‌المللی

اپیدمی جهانی دخانیات حدود ۶ میلیون نفر را در سال به کام مرگ می کشاند که از این تعداد، بیش از ۶۰۰ هزار مورد آن ناشی از مواجهه با دود دست دوم محصولات دخانی است. در صورتی که اقدامی برای مهار این اپیدمی مرگبار صورت نپذیرد، تا سال ۲۰۳۰ سالیانه بیش از ۸ میلیون نفر قربانی مصرف و مواجهه با دود دست دوم ناشی از محصولات دخانی خواهند شد. بیش از ۸۰ درصد این مرگ و میر قابل پیشگیری در کشورهای با درآمد پایین و متوسط رخ می دهد.

پیام های کلیدی برای همه

- قاچاق محصولات دخانی موجب به دام انداختن افراد جوان در تجربه نمودن و مصرف این محصولات می شود، بخاطر اینکه خرید این محصولات توسط افراد با درآمد پایین به لحاظ قیمت پایین تر امکان پذیرتر است. اینگونه محصولات غیرقانونی بدلیل نداشتن تصاویر هشداردهنده موجب گمراهی جوانان شده و بعضی اوقات موجب درگیرکردن کودکان و نوجوانان به فروش غیرقانونی می شود.
- تجارت غیرقانونی محصولات موجب از دست دادن درآمد مالیاتی دولت می شود، درآمدی که می توانست در برنامه های بهداشتی درمانی هزینه شود ولی در دستان عوامل قاچاق و جنایتکاران قرار می گیرد.
- قاچاق دخانیات موجب تقویت فساد و تضعیف حاکمیت می شود.
- صنایع دخانی در سوء استفاده از حلال های سیستم حاکمیتی کنترل دخانیات به نفع تجارت غیرقانونی محصولات دخانی شناخته شده اند.

فراخوان برای اقدام

■ برای سیاستگذاران

- سیاستگذاران باید بدانند که تجارت غیرقانونی محصولات دخانی نه تنها موجب وخامت بخشیدن به اپیدمی جهانی دخانیات و تبعات ناگوار بهداشتی آن می شود بلکه سایر مشکلات امنیتی را همراه با تأمین مالی جرایم سازمان یافته نظیر موادمخدر، قاچاق انسان و همچنین تروریسم ایجاد می نماید.
- تصویب پروتکل ریشه کنی تجارت غیرقانونی محصولات دخانی یک ضرورت در پاسخ به تأثیرات بهداشتی، اقتصادی و قضایی تجارت غیرقانونی محصولات دخانی است.

■ برای عموم مردم

- مردم باید از تبعات سو، بهداشتی، اقتصادی و اجتماعی تجارت غیرقانونی محصولات دخانی و ارتباط آن با قاچاق انسان و سایر جرایم سازمان یافته آگاه و مطلع باشد.
- گروه‌ها و سازمان‌های مردمی باید در کمپین روز جهانی بدون دخانیات از طریق رسانه‌های اجتماعی مشارکت داشته باشند تا با تقویت پیام سازمان جهانی بهداشت و دولت‌ها به مهارت تجارت غیرقانونی محصولات دخانی کمک نمایند.

■ برای دانشگاهیان و مراکز علمی

- مؤسسات آموزش عالی می‌توانند با انجام تحقیقات بیشتر در مورد تجارت غیرقانونی محصولات دخانی و جمع‌آوری مستندات علمی در خصوص تأثیرات ناگوار آن و همچنین شواهد بهداشتی، اقتصادی، امنیتی در کنترل و مهار این تجارت غیرقانونی کمک بسزایی بنمایند.
- یکی از زمینه‌های تحقیقات، تحقیق در مورد نقش صنایع دخانی در حمایت از پدیده مذموم قاچاق دخانیات است.

حقایق در مورد قاچاق دخانیات

■ کالای دخانی بطور خاص برای قاچاقچیان جذابیت زیادی دارد. بدلیل اینکه مالیات سهم عمده‌ای از قیمت را در بر می‌گیرد قاچاقچیان با منحرّف نمودن محموله‌های دخانی به سمت بازار غیررسمی از طریق قاچاق، حاشیه سود بسیار بالایی را برای خود ایجاد می‌نمایند. در دسترس بودن سیگار ارزان قیمت موجب افزایش مصرف و متعاقباً افزایش خطر وقوع بیشتر مرگ و میر ناشی از دخانیات در آینده خواهد شد.

■ قاچاق دخانیات علاوه بر اینکه یک مشکل بزرگ بهداشتی محسوب می‌شود، یک معضل بسیار نگران‌کننده در بحث اجرای قوانین است که بیشتر گروه‌های جنایی سازماندهی شده بین‌المللی نظیر سازمان‌های تروریستی در آن دخالت دارند.

■ بر اساس اطلاعات موجود، حجم قاچاق دخانیات در کشورهای مختلف متفاوت بوده و بین یک تا ۵۰ درصد حجم بازار را در این کشورها تشکیل می‌دهد. خسارت ناشی از دست دادن درآمد سالانه حدود ۴۰/۵ میلیارد دلار برآورد شده است. قاچاق دخانیات در کشورهای با درآمد پایین و متوسط بیشتر از کشورهای با درآمد بالا رخ می‌دهد.

■ ریشه‌کنی یا کاهش قاچاق دخانیات موجب کاهش مصرف از طریق افزایش قیمت،

کاهش مرگ و میر زود هنگام و افزایش درآمد دولت ها می شود. چنانچه تجارت غیر قانونی محصولات دخانی متوقف شود، دولت ها به طور سالانه ۳۱/۳ میلیارد دلار افزایش درآمد داشته و تا سال ۲۰۳۰ از وقوع ۱۶۴۰۰۰ مورد مرگ زود هنگام در سال جلوگیری خواهد شد که بیشترین سهم آن در کشورهای با درآمد پایین و متوسط خواهد بود.

■ بیشترین نوع قاچاق محصولات دخانی در جهان مربوط به سیگار است ولی در منطقه مدیترانه شرقی سازمان جهانی بهداشت و جنوب شرقی آسیا قاچاق توتون قلیان و تنباکوی بدون دود نیز بسیار شایع است.

■ در مورد سایر محصولات دخانی، سازمان گمرک جهانی به افزایش کشفیات محصولات تنباکوی جویدنی از ۸ تن در سال ۲۰۱۲ به ۳۸ تن در سال ۲۰۱۳ و همچنین افزایش قاچاق توتون قلیان از میزان ۶۹ تن در سال ۲۰۱۲ به ۷۵ تن در سال ۲۰۱۳ اشاره می نماید.

■ اطلاعات شفاف و در دسترس عموم راجع به قاچاق محصولات دخانی در منطقه شرق مدیترانه سازمان جهانی بهداشت بسیار محدود، ناکافی و دور از دسترس است، به استثنای پاکستان و جمهوری اسلامی ایران. اگرچه داده های مبتنی بر تحقیقات جامع در پاکستان وجود ندارد ولی در مجموع حدود ۱۷ درصد کل سیگار بازار داخلی را محصولات دخانی قاچاق، تقلبی و بدون پرداخت عوارض و مالیات تشکیل داده است. در جمهوری اسلامی ایران این میزان حدود ۲۰ درصد محاسبه شده است. نتایج مطالعه انجام شده در مرکز تحقیقات کنترل دخانیات نشان داده است که ۲۱ درصد بازار سیگار تهران را انواع سیگار قاچاق تشکیل داده است.

■ تحقیقات در ۱۶ کشور جهان نشان داده است که به طور متوسط، مصرف کنندگان قهار یا قدیمی محصولات دخانی تمایل بیشتری به عدم پرداخت مالیات یا فرار مالیاتی دارند تا مصرف کنندگانی که تمایل به ترک دخانیات دارند.

■ در برخی از کشورها، سیگاری های جوان مهمترین هدف قاچاقچیان محسوب می شوند. جوانان تهرانی به همین ترتیب نسبت به افراد مسن تر تمایل بیشتری به مصرف سیگار قاچاق نشان می دهند (نرخ مصرف در افراد ۳۰ سال و پایین تر حدود ۲۴/۵ درصد، بین ۵۵-۳۱ سال ۱۹/۳ درصد و بالای ۵۵ سال حدود ۱۵/۳ درصد است).

■ براساس اطلاعات یورونیوز سهم سیگار مصرفی قاچاق از کل سیگار مصرفی کشور تونس از ۱۲ درصد در سال ۲۰۰۸ به ۲۸ درصد در سال ۲۰۱۳ افزایش یافته است. این میزان مصرف به حداکثر مقدار خود در مصر تا ۲۴ درصد سهم بازار در سال ۲۰۱۲ و ۲۰ درصد در امارات متحده عربی در سال ۲۰۱۳ رسیده است. این احتمال وجود دارد که نا آرامی های سیاسی، درگیری و کاهش امنیت مرزی موجب تسهیل تجارت غیرقانونی محصولات دخانی در منطقه شود.

نقش صنعت دخانیات

□ مدارک و شواهد از دخالت مستقیم و غیر مستقیم صنعت دخانیات در قاچاق سیگار به خوبی مستند شده است.

□ با توجه به تحقیقات انجام شده بر روی اسناد داخلی این صنایع، شواهدی از همدستی صنعت دخانیات در گسترش قاچاق سیگار به لبنان و خاور میانه بدست آمده است؛ جایی که در آن تجارت غیرقانونی دخانیات از ضعف حاکمیت دولت ها و بی ثباتی مزمین سیاسی بهره فراوانی برده است.

□ در سال ۲۰۰۰ معاون رئیس شرکت آمریکایی بریتانیایی دخانیات (BAT) اعتراف کرد: «از هر جای یکه دولت آن تمایلی به مقابله ندارد و یا تلاش های ناموفق داشته باشد، ما عمل می کنیم، به طور کامل در چارچوب قانون، بر این اساس که محصولات تجاری ما در کنار محصولات قاچاق سایر رقبا و همچنین در بازار رسمی در دسترس خواهد بود».

□ در ماه ژوئیه ۲۰۰۸ و آوریل ۲۰۱۰، اقامه دعوی علیه سه شرکت دخانی در دادگاه کانادا مورد تایید قرار گرفت، با موضوع: کمک به افراد برای فروش و یا در اختیار داشتن محصولات دخانی تولید شده در کانادا بدون بسته بندی درج مهر مطابق با قانون مالیات کالاهای داخلی، در حالی که برندهای شمالی شرکت بین المللی مربوط به آر جی رینولدز، به جرم توطئه طبق طبقه بندی کد جنایی محکوم شناخته شد.

□ از سال ۲۰۰۴، چهار شرکت بزرگ بین المللی دخانیات به جرم قاچاق سیگار در اروپا و کانادا میلیاردها دلار جریمه پرداخت کرده اند (در اتحادیه اروپا: شرکت بین المللی فیلیپ موریس و شرکت بین المللی دخانیات ژاپن (JTI) در مجموع ۱/۴ میلیارد دلار؛ در کانادا: شرکت دخانیات امپریال، روتمن، بنسون و هجز، JTI و مک دونالد در مجموع ۱/۷ میلیارد دلار).

□ طرح دعوی انجام شده در دادگاه اتحادیه اروپا که در حال پیگیری می باشد، آر جی رینولدز را متهم به راه اندازی یک طرح پولشویی جهانی با گروه های سازمان یافته جنایی برای قاچاق مواد مخدر و سیگار نموده است.

□ در سال ۲۰۱۴، شرکت آمریکایی بریتانیایی دخانیات (BAT)، ۶۵۰ هزار یورو (معادل یک میلیون دلار) توسط مقامات مالیاتی بریتانیا برای عرضه بیش از حد مجاز محصولات خود به بلژیک جریمه شد.

□ در سال ۲۰۱۲، شرکت دخانیات بزرگ JTI، زیر نظر تحقیقات رسمی دفتر اروپایی ضد تقلب (OLAF)، متهم به انجام فعالیت های قاچاق در خاور میانه شد.

تجارت غیرقانونی محصولات دخانی رو متوقف کنید

□ نتایج تحقیقات روزنامه نگاران در پروژه گزارش فساد و جرایم سازمان یافته، اسناد داخلی JTI حقیقی را به شرح زیر نشان داد:

۱. اقدامات قاچاق در طول سال های ۲۰۰۹ و ۲۰۱۰ تقریباً بصورت ماهانه گزارش شده است، اما به گفته کارمندان سابق شرکت JTI هیچ اقدامی در سود آور ترین مناطق شرکت صورت نگرفته است. محققان مضمون به انحراف ده ها میلیون نخ سیگار JTI به فیلیپین، افغانستان، اردن، عراق و در جاهای دیگر با عملیات قاچاق شدند که اغلب با کمک توزیع کنندگان خود JTI انجام شده است.

۲. هنگامی که محققان اطلاعاتی مبنی بر احتمال ارتباط مستقیم ۱۳ کارمند JTI یا توزیع کنندگان محصولات این شرکت با قاچاقچیان به دست آوردند معاون ارشد JTI از طریق ایمیل شرکت و بخشنامه های داخلی از ادامه تحقیقات جلوگیری نمود.

۳. بنا به گزارش های داخلی شرکت و مصاحبه با پیمانکاران JTI، این افراد با پرداخت رشوه به افراد در عراق، کردستان و ایران اطلاعات لازم را برای آگاهی از مسیرهای قاچاق دریافت نموده اند.

شعار روز جهانی بدون دخانیات سال ۲۰۱۵:
تجارت غیرقانونی محصولات دخانی رو متوقف کنید